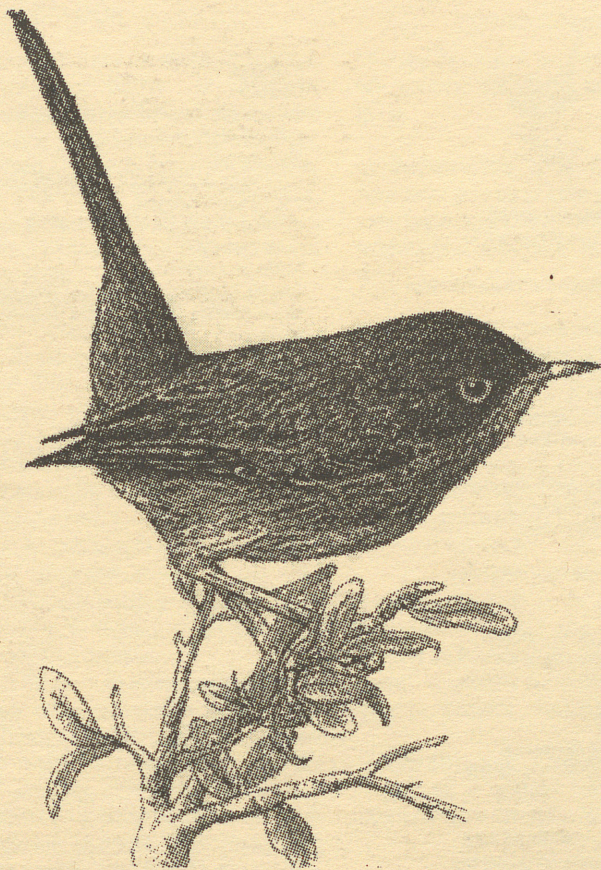

Es Busqueret

Butlletí d'Ornitologia del GOB-Mallorca

Núm.5 - Setembre 2002

Es Busqueret

núm. 5 Setembre 2002

Butlletí d'Ornitologia del GOB-Mallorca

Comitè Editorial

Vicky Heredero
Carlos López-Jurado
Jesús R. Jurado
Pere Dietrich
Xavier Garí

Coordinador Editorial

Vicky Heredero
vicky@oninet.es

Transcripció dels originals

Dibuix portada

Vicenç Sastre

GOB-Mallorca
Veri,1,3r, 07001 Ciutat
Tel: 971 721 105
Fax: 971 711 375
info@gobmallorca.com
www.gobmallorca.com

SUMARI

Editorial

Notícies

**Un aucells esquius: els Busquerets
sedentaris(2ªpart)**

Pep Sunyer

**Heràldica Aucellera I: Llinatges amb aucells a l'es-
cut.** *Jesús R. Jurado*

On veure aucells a Mallorca: La vall de Soller

Pere Dietrich

Notícies del Mon

Qui ha fet l'Ornitologia de l'Arxipèlag?:

**Bonaventura Serra, primer naturalista de l'Edat
Moderna?**

Jesús R. Jurado

Agenda

L'aguait

Peticio d'informacio: la milana

El Busqueret recomana...Les aus de s'Albufera: la
nostalgia del fang.

El mes de juny, es donava l'avís a ForumAus que hi havia un Marabú (*Leptoptilos crumeniferus*) al salobrar de Campos. Aquesta espècie subsahariana, pot arribar als Països Catalans de forma natural, però això no s'ha pogut encara demostrar. Seria aquest el primer cas? Dies més tard la il·lusió s'esvaïa: l'exemplar havia escapat feia poc del Natura Parc.

Aquest no és un cas aïllat. A les Illes es coneixen citacions de fins a 75 espècies procedents de captivitat. En la primera meitat de l'any 2002, el nombre de citacions supera la trentena, d'espècies ben variades, i ben segur que no hi són totes comptades.

Quin interès té comunicar aquestes dades? La observació d'una au exòtica va més enllà de l'anècdota en massa casos com per creure que la publicació de la dada sigui irrellevant. En diverses ocasions no s'ha conegut una població establerta fins que els seus efectius eren ja notables: això en dificulta les mesures de control.

Hom associa la introducció d'espècies exòtiques amb els perills que poden representar. Però, suposen realment un problema? En la major part dels casos, el baix nombre dels efectius o el fet que ocupin ambients ja pertorbats pels humans, determinen una incidència escassa. Però coneixem prou casos en què la introducció d'espècies exòtiques ha comportat danys ecològics o econòmics de gran magnitud. A les Balears no conec cap cas recent d'aus introduïdes que hagin causat danys d'importància. Però la informació existent és molt escassa, i desconexem els efectius de diversos d'aquests ocells: per posar un exemple, la Tórtera domèstica (*Streptopelia roseogrisea* "risoria").

Què fem, doncs, amb les aus exòtiques? Em permeto fer algunes suggerències:

a) Recomanació als ornitòlegs que anotin als seus quaderns les observacions d'aus exòtiques o escapades/alliberades, i que aquestes dades es transmetin a l'Anuari.

b) Recomanació al Comitè Editorial de

l'Anuari de seguir en l'actual línia de publicar en general totes les citacions d'aus exòtiques.

c) Suggerència a la Conselleria de Medi Ambient, que es publiqui un recull de les normes vigents en l'àmbit balear en matèria d'introducció d'espècies, el seu comerç i tinença...

d) Recomanació a la Conselleria de Medi Ambient d'establir un registre obligatori per a totes les espècies exòtiques que: (1) entrin a les Illes; (2) es mantinguin en instal·lacions zoològiques o similars; (3) estiguin disponibles a la venda en comerços; (4) siguin alliberades amb finalitats cinegètiques; i (5) estiguin en granges o indústries per al seu aprofitament econòmic.

e) Recomanació a la Conselleria de Medi Ambient d'aportar els recursos necessaris (econòmics i d'altres) per a l'estudi, el seguiment, el control, o la recaptura dels ocells exòtics, segons s'escaigui.

f) Recomanació al Grup d'Ornitologia Balear d'incloure el tema de les espècies introduïdes entre les seves prioritats.

El comerç de plantes i animals protegits és el tercer negoci il·legal més rendible del món, després del tràfic de drogues i la venda d'armes. Avui en dia les espècies invasores són, després de la pèrdua d'hàbitat, la causa principal de regressió d'espècies autòctones i el problema és probable que s'agreugi en el futur amb el canvi climàtic i la globalització dels mercats.

A més de generar pèrdues econòmiques importants, les aus poden impactar sobre els ecosistemes de diferents formes: competint o depredant sobre les espècies autòctones; transmetent malalties; hibridant-se amb espècies natives; i fins i tot alterant el funcionament dels ecosistemes.

Una actuació prudent i a temps pot suposar per a les Illes la preservació d'almenys una part de la seva biodiversitat. És l'hora de posar fil a l'agulla.

Notícies

Segona cita de cria d' Ànnera Blanca a L' EDDAR de Muro

Es la segona vegada dins l'història moderna del Parc que ha criat l'Ànnera Blanca (*Tadorna tadorna*). La primera cita de cria és del dia 16 de maig de 1995, quan es veren 8 polls amb una colla que feia mesos que estava junta al Gran Canal i el Cibollar. La segona vegada ha esta aquest estiu, quan el dia 2 de juny s'observaren 11 polls i dos adults dins les basses de l'EDDAR de Can Picafort, annexes al Parc. Aquesta colla ha aconseguit surar tots els polls. Pere Vicenç

Segona cita de cria de Llambritja, amb èxit, a s'Albufera

Segona cita de cria moderna de Llambritja (*Sterna hirundo*) dins el Parc. La primera va ser una posta d'ous el dia 3 de juliol del 2001 que no arribaren a eclosionar per mor de la predació d'una gavina el dia 26 del mateix mes... quasi quasi arriben a sortir!. Enguany hi ha hagut tres colles, una a les Salinetes, amb dos polls, i les altres dues al Cibollar, una amb dos polls i l'altre sense èxit de cria. Les primeres dates de cria s'anotaren el dia 18 de maig i els primers polls s'observaren el dia 22 de juny. Es dóna la particularitat que, malgrat esser una espècie colonial, els nius estan tots separats i molt enfora l'un de l'altre (un a les Salinetes, un altre just davant de l'aguait Bishop I i l'altre al costat del pont que hi ha davant la zona de "Las Gaviotas" i que dóna pas al malecò de les tuberries de refrigeració de la central de GESA que travessen el Cibollar). P.Vicens

Foto:
P.Garcies

Un Marabú dins el Salobrar de Campos

El 12 de juny de 2002, a les 16.30 hores, s'observà un Marabú (*Leptoptilos crumeniferus*) en el Salobrar de Campos. L'au volava mentre era acosada per un grup molt nombrós d'avisadors (*Himantopus himantopus*) i de becs d'alena (*Recurvirostra avosetta*).

Aquesta observació se posà el fórum el mateix dia i en Jordi Clavell confirmà per cridada telefònica a Natura Park que l'au era fuita d'allà.

El dia 17 encara era i ho vaig denunciar a la Conselleria de Medi Ambient.

El dia 24 me vaig posar en contacte amb la Conselleria i me confirmaren que l'au havia estat sacrificada perquè no poguéren agafar-la i, el 19 o el 20, fou morta d'un tret de carrabina pel personal de Natura Park.

Aquest fet posa en evidència un problema bastant greu com és la fuita d'animals exòtics. En alguns casos els animals escapats acaben criant establint poblacions que se mantenen per elles mateixes mentre que altres vegades no s'arriba a establir una població estable, però, els individus escapats, poden fer molt de mal. En aquest cas de ben segur que l'au s'empassà no pocs polls d'avisador, bec d'alena i de tiroril·lo camanegra (*Charadrius alexandrinus*). Pere Garcies

UNS AUCELLS ESQUIUS:ELS BUSQUERETS SEDENTARIS (2ª PART)

J. Sunyer

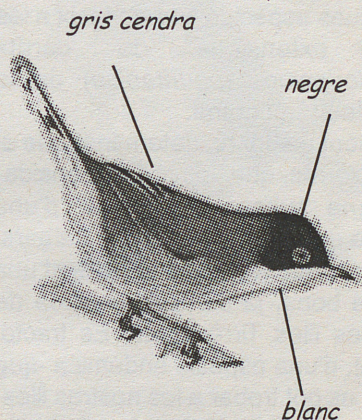
Busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*)

És un dels més característics organismes mediterranis, essent això perfectament aplicable a les Balears. En tot aquell redol que hi hagi la mínima presència d'arbusts, des de boscs a garrigues de qualsevol tipus, i inclús en horts i jardins no gaire aïllats, hi trobarem el busqueret de cap negre, sempre inquiet i curiós. En general, sentirem primer el seu reclam curt i repetitiu, freqüentment contestat tot d'una per un altre congènere, però llavors el podrem veure guaitar entre les branques de la mateta on es trobava resguardat. El mascle és inconfusible, gris cendra amb el cap negre i la gargamella blanca (en una observació propera inclús podrem distingir l'anell ocular vermell intens); la femella i els joves volanders són, com sempre, molt menys contrastats.

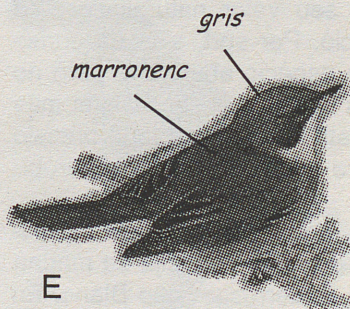
Són, en principi, aucells que viuen sempre allà mateix, tot i que els joves de l'any sempre tenen una tendència dispersiva i que una petita fracció de les poblacions podria ser migradora. Disposam, per exemple, de recuperacions de dos joves anellats a Barcelona i recapturats a Algèria (N d'Àfrica) als tres anys i a sa Dragonera al mes següent del seu anellatge.

En el seu hàbitat òptim, les garrigues d'ullastre (*Olea europaea sylvestris*), mata i romaní (*Rosmarinus officinalis*), pot arribar a assolir densitats importants, trobant-nos amb un exemplar cada poques passes! El niu és una

copa petita i delicada a mig metre d'enterra, construït pels dos membres de la parella entre les branquetes interiors d'algun arbust, en el què hi solen posar tres ous.

G

E

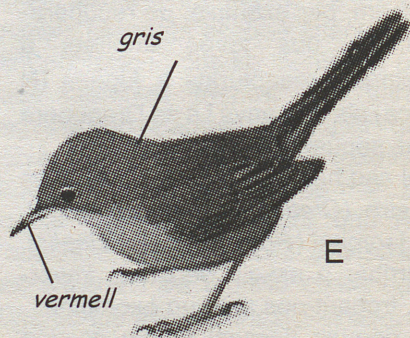
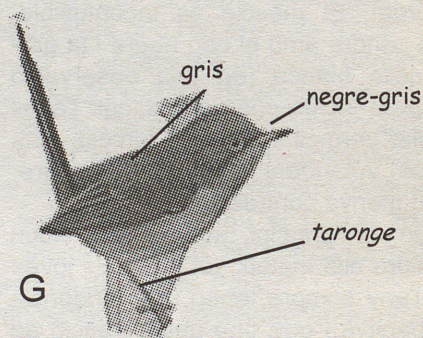
Xorrec o busqueret de coa llarga (*Sylvia balearica*)

En les garrigues més baixes i obertes trobarem convivint amb l'anterior el xorrec. Aquest és un aucelló també nirviós, d'una tonalitat grisa poc contrastada, amb una llarga coa (mirau la portada) que sol mantenir aixecada i que crida l'atenció en vol ja que sembla que li ha de fer nosa. És típicament una espècie de marina -on és més abundant-, però no defuig altres tipus de matollars més espessos i amb cobertura de pi. Així mateix, és una de les poques espècies que resideix a les grans extensions de càrritx (*Ampelodesmos mauritanica*) de la Serra de Tramuntana.

Un recent estudi ha determinat que el nostre xorrec, que fins ara es considerava una subespècie balear d'una espècie que ocupava les Balears, Còrsega i Sardenya, és en realitat una espècie bona, ja ben diferenciada de la de les illes Tirrèniques. Es tracta, per tant, d'una espècie endèmica -que només es pot trobar a les nostres illes-, l'única que hi ha junt amb la baldrítja (*Puffinus mauretanicus*) d'entre el grup de les aus, la qual cosa incrementa el seu valor naturalístic i de conservació. Per sort, s'ha de considerar una espècie abundant, però no és menys cert que el seu hàbitat més típic ha patit i pateix una forta pressió urbanística i de transformació antròpica.

Una zona excel·lent per disfrutar d'aquesta espècie es la franja de marina entre cap Enderrocat i cap Blanc. En una petita parcel·la de 250x400 m² (10 ha) devers cap Enderrocat hi vaig trobar la passada primavera 6 nius; això dóna idea de la seva abundància

i del petit tamany dels territoris. Els nius eren sempre molt a prop de terra, construïts primorosament dins l'herba, el fenàs (*Brachypodium retusum*), i tenien entre dos i tres polls. Els mascles canten gairebé durant tot l'any, però és durant la primavera que són més bons de veure, a la branca més alta d'un ullastre revell, cantant amb la coa dreta. Si aconseguim enfocar els prismàtics a temps, descobrim una petita meravella de màscara fosca, intens anell ocular vermell i cridaners tarsos carabassa. No perdeu l'oportunitat de pegar-hi un bot; gaudireu, a més, dels orgullosos mascles de traquet (*Saxicola torquata*) i dels cants melòdics de les cucullades (*Galerida theklae*).

Busqueret de capell (*Sylvia atricapilla*)

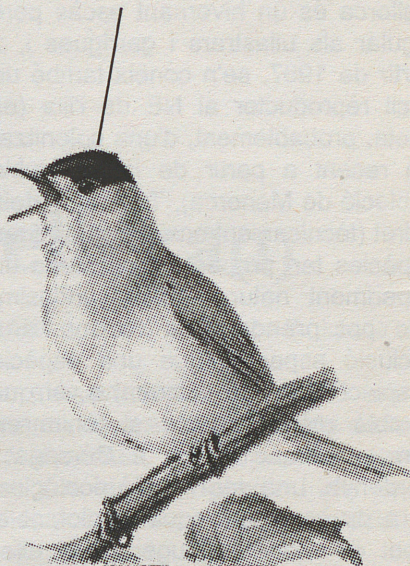
A totes les zones boscoses o arbrades de Balears -sobretot d'alzina, però també de pi- hi trobarem el busqueret de capell. Aquest aucell és dels més rabussats del gènere, mal de veure, sempre per les copes dels arbres, però bo de sentir reclamant o cantant (el cant més musical i aflautat del grup, per cert!). A les zones on cria no assoleix densitats gaire elevades, però a l'hivern arriben multitud d'exemplars forans, i durant les passes migratòries -sobretot a la de tardor- es pot detectar en nombres importants inclús a llocs gens habituals.

És, com la resta d'espècies, essencialment insectívora, però durant la tardor experimenta un canvi fisiològic que la fa cercar activament fruits carnosos, tan abundants a la Mediterrània (un lloc especialment bo per fer observacions interessants són les figueres, que tenen un gran atractiu per a moltes espècies, des de teuladers a genetes, en madurar els fruits). Normalment s'empassen els fruits sencers i defequen o regurgiten poc temps després les llavors intactes, actuant com a eficaços dispersors de les llavors de les plantes i jugant, així, un paper important en la dinàmica de la vegetació.

I si xerram de frugivoria, podem destacar el cas dels olivars, que són el substitut antròpic dels originals ullastres i alzinars, però que segueixen proporcionant als busquerets, tords i ropits un recurs vital per passar l'hivern com és la nutritiva polpa de les olives. Un preciós exemple d'explotació del medi sostenible, respectuosa amb la fauna silvestre!

G

negre

E

marró

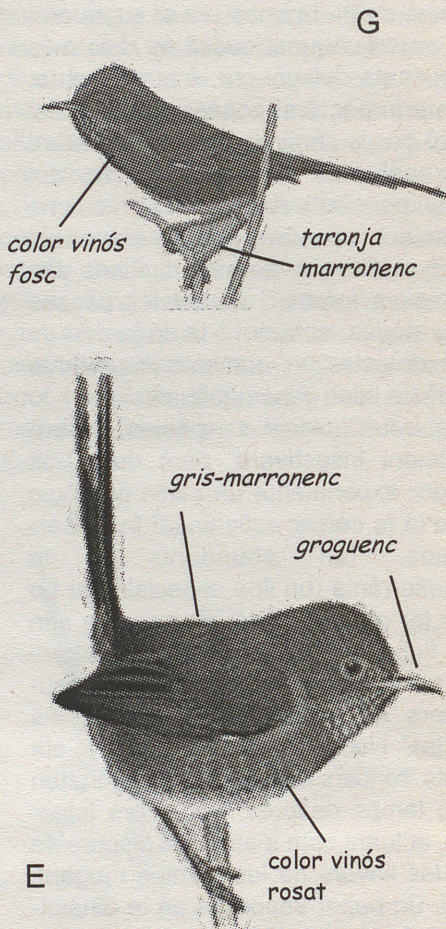

Busqueret roig de coa llarga (*Sylvia undata*)

Aquest és un busqueret d'aparença i mode de vida molt similar al xorrec, al qual substitueix a Menorca. A Mallorca és un hivernant escàs però regular als ullastrars i garrigues i, a partir de 1997, se'n coneix també un nucli reproductor al NE de l'illa (es tracta, probablement, d'una colonització recent a partir de la saludable població de Menorca). Tenir al mateix indret (tècnicament en simpatria) dues espècies tan properes representa un experiment natural interessantíssim, que pot prendre dos camins: una exclusió espacial (que una espècie desplaci l'altra de la zona) o, el que sembla més probable si tenim en compte el que passa a Còrsega i Sardenya, una segregació ecològica, és a dir, que convisquin explotant el medi de manera lleugerament diferent. Haurem d'esperar per veure el resultat; a més, la zona on *S. undata* era més abundant (es Racó, Artà) es va pegar foc l'any 99, de manera que l'experiment ha tornat gairebé a la fase inicial. Ara només tenim *S. undata* a la zona de son Real, devora can Picafort, tot i que és molt possible que hi hagi altres petites poblacions disperses per la península d'Artà.

Quant a identificació i comportament, val tot el que hem dit per el xorrec; només apuntar alguns trets distintius com el color vinós fosc, bellíssim, del pit dels mascles, la coa, lleugerament més llarga que la del xorrec, i les cames, d'un taronja no tan intens. Alguns individus hivernants tenen també l'esquena marró i no grisa com els sedentaris (són de la subespècie més nòrdica), però aquest és un tret

només apreciable a curta distància i en bones condicions de llum.

* Dibuixos extrets de Bird Guide de K. Mullarney, L. Svensson, D. Zetterström, P.J. Grant

Heràldica

Aucellera(n)

Llinatges amb aucells a l'escut

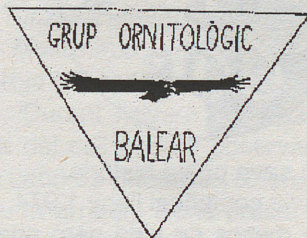
Jesús R. Jurado

Qualsevol diccionari ens dirà més o manco que l'Heràldica és l'art o la ciència de compondre, interpretar i descriure els escuts d'armes de cada llinatge, ciutat o persona. Donat que a les nostres illes hi ha hagut al llarg del temps, una sèrie de estudiosos que s'han dedicat al tema, Joaquim Mª Bover, Feliu de Cabrera, Mascaró i Passarius, etc., podem comptar avui amb un parell de llistats de llinatges "illencs" (poquets s'han originat a l'arxipèlag...), amb ressenyes dels notables i amb el corresponent blasó.

Com a ornitòlegs, sempre ens ha cridat l'atenció el fet de com els protagonistes estimats i eix central de la nostra curiositat científica, les nostres feines i lluites naturalistes, els aucells, les aus, s'han instal·lat d'una manera tan extensa i profunda dins l'immens entramat del món humà: des dels inicis, amb la mitologia, la literatura, les belles arts... Nosaltres pensem que aquest fet, aquesta fascinació que tanta gent sentim pels aucells, té una fita de començament molt concreta:

quan a la primeria, els humans se'n adonaren de que eren diferents de la resta d'animals, tot d'una degueren veure que les aus volaven i ells no, que les aus podien pujar cap als cels i ells no...

Son molts els llinatges que als seus

escuts figuren aucells, o parts d'ells, sobre tot ales o plomes, o criatures mitològiques alades com grius, pegassos o àngels. I no tan sols són els llinatges, també les viles i les ciutats tenen el seu blasó. Sense sortir de l'illa de Mallorca, tenim 52 municipis, 52 escuts. Més endavant parlarem d'ells; de moment sapigueu que dels 52, n'hi ha sis amb motius alats: dos mixtes (aucells + arbres), dos més amb

éssers mitològics alats i altres dos amb aucells.

Els que han tractat el tema han fet pujar a més de sis-cents els cognoms que consideren baleàrics i d'aquests, són així mateix més d'un 13'5 % els blasons que contenen aucells i altres elements ornitològics. Sense altra intenció que la de despertar la curiositat de l'auceller de cap a la presència de les aus per tot arreu i no tan sols a garrigues i salobrrars, anirem a conèixer per damunt, alguns d'aquests llinatges i els seus escuts.

I per no començar amb el típic ordre alfabètic, hem pensat que el millor seria iniciar la sèrie pel nostre emblema, per l'escut del GOB del que segurament molts dels lectors deuen des-

conèixer la seva petita història.

Tot just havia començat l'any 1.974, el GOB tenia mesos de vida però apart de molta il·lusió, ni teníem cèntims ni local ni escut -perdoneu-me però mai no podré dir "logo"-. Havíem de menester un emblema ben aviat així que entre els pocs socis que érem i quatre amics, férem una mica de concursset amb l'únic requeriment de que el motiu principal havia de ser el voltor negre, en aquells moments vertaderament amb una pota a l'altre món. No anàrem a caure que el voltor no hi era

a les altres illes però també és vera que si l'ós panda gegant ha esdevingut en l'emblema de la fauna amenaçada a nivell mundial sense ser-hi a Balears, també el voltor bé podia ser el símbol dels animals en perill a nivell d'arxipèlag sense estar present a les altres illes..., tal vegada érem massa imaginatius..., o uns centralistes ferotges. El cas és que arreplegarem mitja dotzena d'esbossos. Una, aleshores incipient, dibuixanta, n'Aina Bonner, ens va dur un foli (que conservo com l'estilogràfica de mon pare), amb quatre escuts. Un d'ells, el més votat, es va triar com a emblema del GOB, és el que tots coneixeu, el que al llarg de quasi trenta anys ha estat reproduït milers i milers de vegades sense alteracions notables, i que tingui molts d'anys de vida.

Però, i els altres tres?. Bé, ja els heu vists il·lustrant aquest article, i ja vos ho he dit: són de la mateixa autora i són també història pura. En el proper Busqueret sí que parlarem de llinatges.

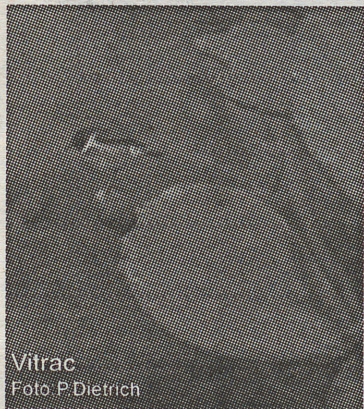

ON VEURE AUCELLS A MALLORCA

LA VALL DE SÓLLER

Pere Dietrich

Situada al mateix cor de la Serra de Tramuntana, la vall de Sóller ens ofereix múltiples possibilitats de realitzar magnífiques observacions d'ocells. Ja de camí cap a la vall si utilitzem la via tradicional, és a dir, el Coll de Sóller, podrem gaudir de la petita vall on s'assenten les possessions de Biniforani vell i Biniforani nou, amb els seus olivars perfectament cuidats i productius on per poc que ens hi fixem podrem observar tords (*Turdus philomelos*), estornells (*Sturnus vulgaris*), ropits (*Erithacus rubecula*) pinsans (*Fringilla coelebs*), la titina blanca (*Motacilla alba*), busquerets de cap negre (*Sylvia melanocephala*), vitrac

Vitrac
Foto: P. Dietrich

(*Saxicola torquata*), ..., i sobrevolant aquesta contrada observarem l'legant vol de l'esperver (*Hieraaetus pennaatus*), algun xoriguer (*Falco tinnunculus*) caçant i el corb (*Corvus corax*), a més a més de les inevitables gavines (*Larus cachinnans*) que l'utilit

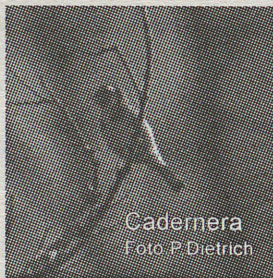
zen com a pas per anar d'una vessant a l'altre de la serra. A la part superior del Coll podem observar de tant en tant el vitrac rogenç (*Saxicola rubetra*), la pàssera (*Monticola solitarius*) i, molt fàcilment, el voltor (*Aegypius monachus*). Quan comencem a davallar cap a Sóller, a la primera corba que dibuixa una ziga-zaga molt tancada, trobarem uns xipresos on sempre hi ha verderols (*Carduelis chloris*) alimentant-se, molt sovint gafarrons (*Serinus serinus*) i a l'hivern lleonets (*Carduelis spinus*). Ara davallant cap a Sóller ens fiquem dins els dominis del cap ferrerico (*Parus major*), el cap ferrerico blau (*Parus careleus*) (la gent d'aquestes contrades l'anomenen "mongeta"), la mèrlera (*Turdus merula*), el pinsà, la txícarra (*Muscicapa striata*) a l'estiu i el cua-roja (*Phoenicurus ochruros*) a l'hivern. Durant l'hivern a la part mitja-baixa del coll podem observar el xàtxero cendrós (*Motacilla cinerea*).

Quan arribem s'ens presenten tres opcions: anar fins al port, voltar pel poble o bé enfil·lar la carretera del Puig Major.

* El port es presenta especialment interessant a l'hivern. A la desembocadura del Torrent Gros hi podem veure a més dels coll-blaus (*Annas platyrhynchos*), el xàtxero cendrós, l'arner (*Alcedo atthis*), algun limícola com la xivitona (*Actitis hypoleucos*), agrons grisos (*Ardea cinerea*) i, de tant en tant, altres ardèids com l'agró

blanc (*Egretta garzetta*), l'espluga-bous (*Bubulcus ibis*) o l'orval (*Nycticorax nycticorax*). A la platja i les roques de les esolleres hi podem veure corbs marins (*Phalacrocorax aristotelis*), corpetasses (*Phalacrocorax carbo*), gavines (*Larus cachinnans*), gavines d'hivern (*Larus ridibundus*) i moltes vegades es pot veure l'àguila peixatera (*Pandion haliaetus*) intentant pescar.

* Si ens decidim a voltar pel poble trobarem especialment interessants les zones de l'Horta (propera al desviament de la carretera del Puig Major) i la zona de sortida cap a Fornalutx i Biniaraix. En aquestes dues zones hi trobarem horts on podem gaudir de la presència de totes les espècies típi-

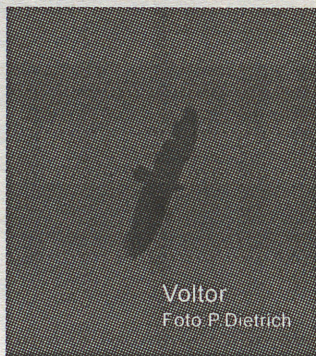
Cadenera
Foto P. Dietrich

ques dels horts: tord, mèrlera, estornells, els fringílids (verderol, passarell (*Carduelis cannabina*), cadenera,...), el busqueret de cap negre, el busqueret de capell (*Sylvia atricapilla*), la tórtora turca (*Streptopelia decaocto*), ropits, la txícara en l'estiu (la gent de Sóller l'anomena "Juia d'estiu"),... . Sobrevolant el poble podem observar fàcilment agrons grisos, que van de safareig en safareig cercant menjar, qualche esparver cercant una oportunitat pels horts, xoriguers i, en la primavera, es poden veure falcons marins (*Falco eleonora*), molt assí-

duament sobre un pinaret que hi ha sobre el parc de bombers al principi de la carretera del Puig Major, caçant insectes voladors.

Per dins els torrents podem observar gallinetes d'aigua (*Gallinula chloropus*), coll-verds, diferents ànneres i oques domèstiques, rossinyols (*Luscinia megarhynchos*) a l'estiu, ulls de bou (*Phylloscopus collybita*) a l'hivern, etc.

* Si enfilem la carretera del Puig Major podem gaudir de tres punts estratègics d'observació: el Puig de sa Comuna de Fornalutx, el Coll dels Cards colers al camí dels cingles i els embassaments de Cúber i Gorg Blau.

Voltor
Foto P. Dietrich

Si parem a la comuna de Fornalutx i ens enfilem al Puig de sa comuna ens trobem de ple en el territori del voltor. Pel camí de pujada podem gaudir de l'observació dels ocells típics de la mescla d'alzinar i pinar: tota casta de fringílids, el reietó (*Regulus ignicapillus*), el cap ferrerico i el cap ferrerico blau, a mesura que pugem comparèixen la pàssera, el tudó (*Columba palumbus*), el xoriguer i l'esparver, en primavera i estiu podem veure el falcó marí, la txícara, els cabots, les falzés, etc.. a l'hivern podem veure el ropit, el

Peixatera
Foto P. Dietrich

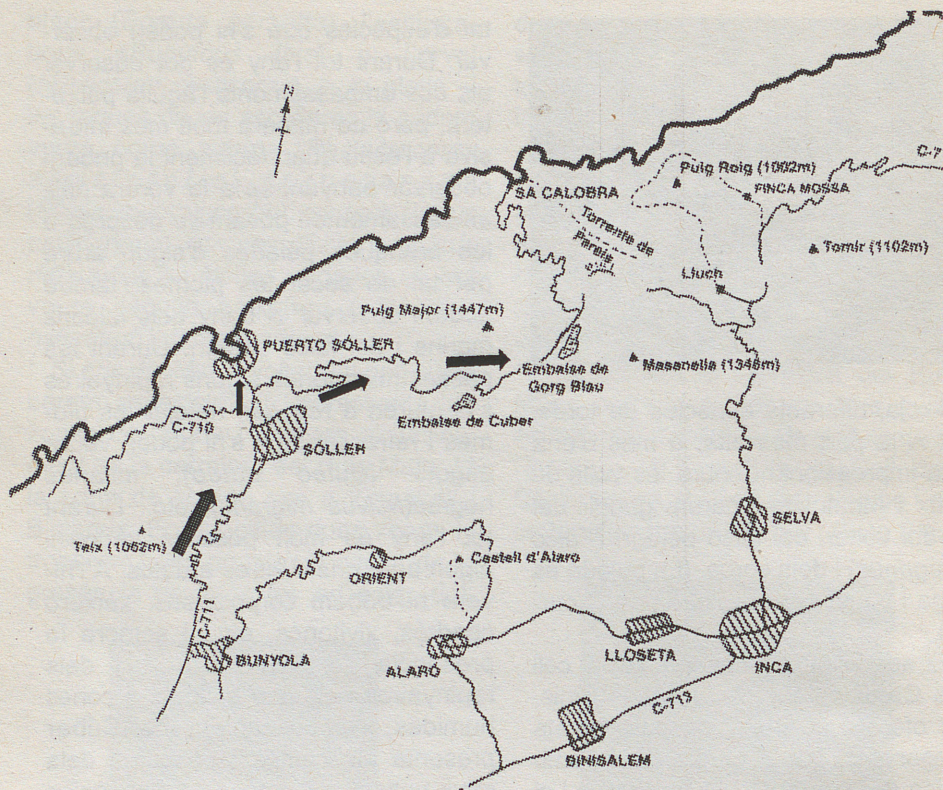
cua-roja, diferents espècies de tords, etc. A la part més alta, a més d'una vista impressionant sobre les valls de Bàltix i Montcaire podrem gaudir del vol del voltor, del falcó pelegrí (*Falco peregrinus*) i dels corbs. (La pujada és llarga i constitueix gairebé una excursió)

El segon punt d'observació, el coll dels Cards-colers al camí dels Binis, ens ofereix les mateixes possibilitats d'observació que el punt anterior, amb l'única diferència de la perspectiva i el paisatge. El punt on volem arribar és el cim del coll, que es troba a poca distància de la carretera (uns quinze minuts caminant), un cop allà ens desviarem a l'esquerra per tal de guaitar sobre les valls de Montcaire i dels Binis, a l'esquena tindrem la impressionant paret rocosa del Penyal de Migdia on gairebé amb seguretat podrem observar algun voltor volant majestuosament quasi fregant amb les puntes dels seus "dits" les roques de la penya.

Els embassaments de Cúber i el Gorg Blau constitueixen punts molt importants d'observació d'ocells, especialment durant la primavera i l'estiu, si bé cal dir que és més ric l'embassament de Cúber en quant a varie-

tat d'espècies que s'hi poden observar. Durant tot l'any es pot observar als dos embassaments l'àguila peixatera, però de manera molt més intensiva a l'estiu quan fàcilment la podem observar banyant-se a la vorera dels embassaments i posant-se després a les branques pelades d'algun arbre per tal de secar les plomes; també podem observar el bany dels falcons marins i del falcó pelegrí. Durant les passes migratòries alguns rapinyaires s'hi aturen a reposar, netejar les plomes i refrescar-se, i s'hi poden veure aligots (*Buteo buteo*), milanes negres(*Milvus migrans*), etc.. Durant tot l'any és molt possible veure-hi algun agró gris o altres ardèids. A l'hivern hi trobem corpetasses, xàtxero cendrós, xivitones, etc.; i sempre la presència de gavines. Sortint dels rapinyaires i els ocells lligats a zones humides, l'embassament de Cúber presenta als camps i bosquets dels seus voltants la presència d'espècies tan interessants com el cua-rojot (*Monticola saxatilis*), el formiguer (*Jynx torquilla*), el xorrec (*Sylvia sarda*), el vitrac rogenic, el busqueret de garriga (*Sylvia cantillans*), el pas-saforadí (*Troglodytes troglodytes*), etc.

Com podeu veure a qualsevol època es pot muntar una bona excursió d'observació ornitològica seleccionant alguns dels punts d'interès que us he comentat. Hi ha corda per estona!, així és que esper-ho que pugueu gaudir d'aquesta meravellosa zona de la nostra geografia.

En cas d'incident telefonau al:

SOS VERÍ
900 713182
 (telèfon gratuït)

També podeu telefonar a:
 112 Guàrdia Forestal
 062 Guàrdia Civil
 (SEPRONA)
 971 885040
 (BVCF)

NOTICIES DEL MÓN

Foto: Joan Mayol
Marroc

Trobada una nova colònia de Ibis ermità, *Geronticus eremita*, a Síria.

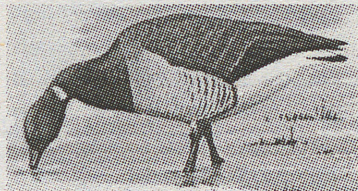
A les muntanyes de Síria central s'ha trobat una petita colònia de Ibis ermità integrada per tres parelles, totes covant ous, i un adult. Aquesta és la primera evidència de cria a l'Orient Mitjà des de l'extinció de la colònia a Birecek, Turquia a l'any 1989. El nombre total d'individus es xifra en 220 individus, tots localitzats al Marroc.

Primera cita de Capsigrany, *Lanius senator badius*, a EIRE.

El 3 de juny de 2002, a Co.Cork, Eire, es va observa un Capsigrany, ssp. *badius*, primera cita per Eire. Aquesta espècie cria a les Illes Balears, Còrsega i Sardenya, hivernant a l'Àfrica Tropical. La carència de una taca blanca a les primàries la diferencia de les altres ssp. Cita pendent de homologació.

Migració de la Oca de collar, *Branta Bernicla*, per la WEB.

Quatre Ocas de collar, ssp. *hrota*, han estat marcats amb emissors per satèl·lit per Wildfowl & Wetland Trust per així a la tardor poder seguir la seva migració, d'uns 7000km, des del Canadà Àrtic fins a les seves zones d'hivernada a Irlanda del Nord. www.wwt.org.uk/brent

Llegida la segona anella de plastic de gavina corsa, *Larus audouinii*, anellada a Italia en l'estat espanyol.

enguany s'ha llegit la segona anella de plastic de gavina corsa anellada a Italia en l'estat espanyol; aquesta segona lectura s'ha fet a l'illa de l'Aire (Menorca). Es tracta d'un animal de 3 anys d'edat (per tant sexualment madur, tot i que no es va poder comprovar la seva nidificació). Curiosament, a Italia han fet la segona lectura d'un animal anellat en colònies espanyoles, la primera va ser una animal que es reproduïx ja fa uns anys a l'illa de Pianosa (Sardenya) i que va ser anellat al Delta de l'Ebre com a poll el 1993 i fa ben poc van llegir un animal a la mateixa illa anellat el 1988 a Cabrera com a poll. Cap d'aquests dos animals va ser avistat abans o sigui que es de suposar que es va tractar de dispersió natal i no de dispersió reproductora.

Qui ha fet l'Ornitologia de l'Arxipèlag ? (II)

Bonaventura Serra, primer naturalista de l'Edat Moderna?

Jesús R. Jurado

Diuen alguns historiadors que l'Edat Moderna comença en 1.453 amb la caiguda o l'alliberació de Constantinopla -depèn de si el cronista és cristià o turc-; altres però, opinen que l'inici s'ha de considerar que és el descobriment del Nou Món pe'n Cristòfol Colon en 1.492. Amb això tampoc s'han posat d'acord. Aquesta edat tan alegrement batejada, acabà (aquí si hi ha unanimitat), amb la Revolució Francesa, en 1.789. Just quan feia cinc anys que havia mort a Ciutat, en Bonaventura Serra i Ferragut, un dels erudits més complets d'aquelles illes del segle XVIII.

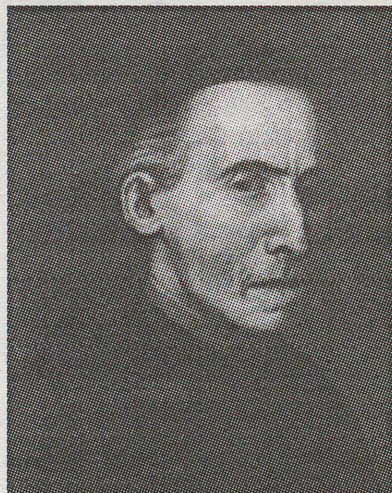
Nasqué el nostre personatge, a Palma en 1.728 i tan sols amb un breu resum de la seva curta vida (morí als 56 anys), podem apreciar la seva inquietud i talla cultural. Als vint anys es doctorà en ambdós drets a la Universitat Literària de Mallorca, de la que més endavant fou catedràtic de Dret Canònic. Els seus coneixements històrics i literaris li permeteren deixar inèdits tractats de lleis, d'història, de medicina i d'altres temes relacionats amb les Balears.

Bon exemple de la seva copiosa producció és *Recreaciones eruditas*, obra que es compon de trenta sis volums i en la que Serra disserta i opina sobre variades matèries. Inclou un valuós

noticiari i fins i tot conté una encesa defensa de la llengua catalana. Mireu si ve d'antic això de tenir que defensar la nostra llengua.

Bon exemple de la seva copiosa producció és *Recreaciones eruditas*, obra que es compon de trenta sis volums i en la que Serra disserta i opina sobre variades matèries. Inclou un valuós noticiari i fins i tot conté una encesa defensa de la llengua catalana. Mireu si ve d'antic això de tenir que defensar la nostra llengua.

Fou així mateix, el Cronista General del Regne de Mallorca, membre de l'Acadèmia de Nobles i Belles Arts de València i un dels fundadors de la Societat Econòmica Mallorquina

d'Amics del País.

En Bonaventura Serra fou també un notable pintor i dibuixant, alumne de Guillem Mesquida. La seva destresa amb els pinzells i la ploma, li permeteren a més, il·lustrar magistralment la seva obra naturalística, perquè aquest home que no sabem d'on treia el temps, també fou naturalista.

Ens deixa, inèdits, uns toms d'Història Natural (tal pareix que cinc, malda-ment que aquí només se'n conserven quatre ja que un d'ells aparegué un bon dia a una biblioteca de Barcelona i allà està), amb els textos profusa-ment il·lustrats amb làmines en blanc negre i en color. Dos d'aquests llibres datats en 1.765 i en 1.772, tracten de botànica i contenen, el primer d'ells una col·lecció de 178 làmines fetes a ploma copiades del natural, i el segon, llistats de plantes, anotacions sobre elles i localitzacions, a més d'anomenar-les pels seus noms vulgars en català i en castellà i una dada si més no curiosa: Bonaventura Serra ja utilitza en molts de casos el sistema bino-mial en llatí de'n Linneu, publicat "tan sols" trenta anys abans, en 1.735. Els altres dos toms són la *Historia Natural i Animales quadrupedos. Aves. Peces. Insectos*. En aquest darrer llibre, el que aquí i ara té interès per nosaltres, és en el que trobarem descripcions d'espècies, moltes amb el nom mallorquí, anotacions relatives a llocs i èpo-ques de les observacions i el més encisador: a més de peixos, crustàcis i altres animalons, en Serra ens fa arri-bar fins a trenta tres làmines d'aucells fets a la ploma i molts d'ells acolorits, obra realitzada en les seves visites al taller de taxidèrmia d'un altre natura-lista i pintor coetani seu, en Cristòfol

Vilella, del qual segurament parlarem pròximament.

La reproducció que acompanya aquest article pertany a un Quequí o Suís que diu que és "una espècie de Gallina de Mar". Du data d'abril de 1.783 -un any abans de la mort de'n Serra -, i fou un obsequi d'un Jordi Fortuny que molt bé podria ser un descendent del Fortuny de que parlaven a l'article anterior i que va ser regidor perpetu de Palma per l'estament noble. L'altra imatge és, evidentment, d'un retrat que es conserva de'n Bonaventura Serra a ca l'actual titular del marquesat de Campofranco.

Entre les esmentades il·lustracions, hi ha una que té una història afegida: és la que molts coneixeu -ha aparegut reproduïda a publicacions i museus- de l'Ànnera capblanca, *Oxyura leucocephala*. Aquest magnífic dibuix, avui amb els colors una mica alterats per mor dels més de dos-cents anys que du fet, és ben possible que sia el "pare" d'altres referències de l'espècie a l'arxipèlag (Barceló, Jordans i

Munn), i donat que es tracta d'un mascle adult d'una espècie sedentària, agafat molt probablement a s'Albufera de Mallorca, convida a pensar si en el ja llunyà s. XVIII, no hauria una colònia de cria d'aquesta ànnera als terrenys de s'Albufera. El precari estat de l'espècie fins fa pocs anys (i encara avui), i la referència i el dibuix de'n Serra, citant-la a Mallorca quasi un segle abans que a la península ibèrica, va justificar intentar una operació de reintroducció que culminà el 31 de març de 1.993, dia en el que s'amollaren 34 exemplars a s'Albufera, afegint-

se uns quants més en 1.995. Actualment la colònia continua endavant traient pollades gairebé cada any. En Bonaventura Serra i Ferragut reuní una de les biblioteques més notables de les illes que, a la seva mort esdevinguda a Palma en 1.784, heretà per decisió testamentària de'n Serra, el seu estimat amic i protector D. Josep de Pueyo i Pueyo, tercer marquès de Campofranco, els descendents del qual tenen avui cura del notable legat del no menys notable personatge de la nostra història.

"Aus de les zones humides de Mallorca"

Video en tres idiomes (català/castellà/anglès)

Preu: 12 Euros, més despeses d'enviament, a no ser que es reculli a les oficines del GOB

Agenda

I TROBADA D'ORNITÒLEGS ILLENCES

Els dies 1, 2 i 3 de novembre del 2002, a Eivissa hi haurà una trobada de ornitòlegs on es podrà intercanviar informacions sobre projectes i campanyes, parlar d'aucells i fer alguna excursió. Els interessats poden apuntar-vos telefonant al 971 721 105

XVI JORNADES ORNITOLÒGIQUES ESPANYOLES

Del 5 al 9 de desembre SEO-Birdlife organitza a Salamanca les XVI Jornades ornitològiques, on se podrà intercanviar coneixements sobre les aus. Per més informació: seo-salamanca@seo.org

SEGUIMENT DE LA MIGRACIÓ A TARDOR 2002

A Dragonera hi haurà una sèrie de treballs de seguiment de la migració postnupcial de passeriformes. Per la campanya es necessiten col·laboradors:

Dragonera: 30 dies d'octubre, 2 anelladors i 2 col·laboradors.

Podeu trobar més informació a les oficines del GOB a Palma.

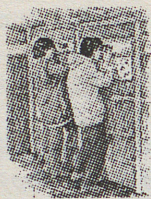
BEQUES PER A TREBALLS D'INVESTIGACIÓ SOBRE ORNITOLOGIA 2003

El GOB convoca anualment unes beques per una quantitat total de 1.503 Euros. El camp d'investigació serà l'ornitologia entesa des de qualsevol dels seus aspectes. Es donarà prioritat a aquells projectes que presentin un clar interès en el camp de la conservació. La presentació dels projectes es farà abans del 31 de gener de 2003. Per més informació a les oficines del GOB a Palma.

FORUM AUS

Fa uns mesos que es va posar en marxa un forum electrònic sobre l'observació d'aucells a les Balears. La participació està oberta a qualsevol persona interessada, i només és necessari donar-se d'alta a la plana:

<http://www.gobmallorca.com/forumAus.htm>

L'Aguait

En aquesta secció tendreu un resum de les observacions més interessants que s'han produït aquests darrers mesos a Mallorca.

Març

En el Puig de Massanella i a Felanitx se va observar 1ex. de Gralla de bec vermell, *Pyrrhocorax pyrrhocorax*. A la Vall de Boquer 1ex. de Hortolà groc, *Emberiza citrinella*.

Abril

A s'Albufera 1ex. de Llambritja rosat, *Sterna dougallii*.

Juny

En el Parc Natural de s'Albufera se varen observar 4 Ibis negres, *Plegadis Falcinellus*, i com s'ha comentat abans, tres nius de Llambritja, *Sterna hirundo*. Per primera vegada ha criat una colla de Soterí gros (*Podiceps critatus*) al Gran Canal, amb dos polls vists a partir del dia 19 de juny. Aquesta colla era habitual veurer-la festejar durant tot el mes de maig i es va trobar el niu el dia 30. A la Depuradora de Muro s'ha observat el que podria ésser un híbrid entre Oca egípcia, *Alopochen aegyptiacus*, i Ànnera canyella, *Tadorna ferruginea*. També s'ha observat 1 Fumarell alabanc,

Chlidonias leucopterus. i una colla de Sel.la marbreña, *Marmaronetta angustirostris*, ha tornat a criar, on s'hi han observat polls a partir del dia 1 de juliol. Al Parc ja hi havien criat els anys 1997, 98, 99, 2000, i sempre una colla. Dins el Salobrar de Campos es va veure una Gavina de bec prim, *Larus genei*.

Juliol

Després d'una gran tormentà d'estiu a mitjans de mes, es varen produir observacions curioses com 2 Juies, *Vanellus vanellus*, 100 Gavines d'hivern, *Larus ridibundus*, 1 Corriol tres-dits, *Calidris alba*, a la Depuradora de Muro. En el Parc de s'Albufera s'observaren 3 Ibis negres, *Plegadis Falcinellus*, i 2 Ibis sacrats, *Threskiornis aethiopicus*.

Agost

En el Parc Natural de s'Albufera s'han observat 9 Sel·les marbreña, *Marmaronetta angustirostris*, 34 Corriols beclarg, *Calidris ferruginea*. Dins el Salobrar de Campos se varen veure 58 Flamencs, *Phoenicopterus ruber*, 11 Curleres reials, *Numenius arquata*, i 5 Ànneres canyella, *Tadorna ferruginea*.

Peticions d'informació

Projecte Milana

Per tercer any consecutiu s'ha realitzat per part del GOB el recompte i localització de parelles nidificants de milana (*M. milvus*) a Mallorca, obtenint-se un resultat de 7 parelles segures, totes elles ubicades a la Serra de Tramuntana.

D'aquestes 7 parelles segures, 5 han aconseguit treure polls endavant. Tres d'elles han surat tres polls cadascuna, mentre que les dues parelles restants han tret un i dos polls respectivament. Una sexta parella va perdre un poll de pocs dies i dos ous per causes encara desconegudes. Pel que fa a la setena parella segura, no fou possible determinar l'existència del niu tot i que s'observaren exemplars a la zona durant un llarg període de temps.

En total han arribat a volar 12 polls, el que suposa una sensible millora en la productivitat respecte als dos anys anteriors: 8 polls nascuts el 2000 i 5 el 2001. A pesar d'aquest increment, la situació de la milana a Mallorca continua essent molt preocupant, ja que dels 8 polls nascuts a l'any 2000, 7 han estat trobats morts des del l'inici del seguiment, tots ells enverinats. També es va perdre el contacte amb dues de les milanes nascudes l'any 2001. Hem d'afegir a aquesta llista negra, una milana no marcada trobada morta enguany al terme de Santa Maria, també amb símptomes d'envenenament.

Es evident que amb aquest grau de

mortalitat la milana està condemnada a l'extinció en pocs anys. Per això enguany s'ha dut a terme el trasllat de part de la població a una zona en principi més segura i amb manco problemes de verí. S'han traslladat 8 dels 12 polls nascuts enguany fins a la finca pública d'Aubarca, situada al Parc Natural de la península de Llevant. Allà, han estat alliberats amb la tècnica de "hacking" amb l'esperança de que s'hi estableixin, i formin en el futur una població viable que asseguri la continuïtat d'aquesta espècie a la nostra illa.

Les milanes alliberades a les muntanyes d'Artà (on foren comunes fins a principis dels anys 80), sembla que s'han adaptat perfectament al seu nou territori. Encara és un poc prest per a treure conclusions definitives, però volem pensar que amb els anys poden tornar a poblar els cels del Llevant de Mallorca.

MARQUES DE COLORS

Com ja sabeu, els polls nascuts els tres darrers anys, han estat equipats amb emissors de ràdio per tal d'obtenir informació sobre els seus moviments i causes de mortalitat. També els hi hem col·locat unes marques plàstiques a la part superior de les ales, que permeten a qualsevol persona, equipada amb prismàtics o telescopi, identificar a un exemplar concret.

Aquestes marques plàstiques són d'un color diferent segons l'any de naixement de l'exemplar, i duen una lletra

de color blanc. Quan l'aucell està aturat, es relativament senzilla la lectura de les marques, encara que el baix nombre de milanes i les poques ocasions que tenim d'observar-les aturades redueixen les possibilitats d'avistament. També es poden llegir quan l'aucell planeja, ja que sempre que observem una milana campejant, hi ha un moment en que l'animal volta (a no ser que vagi en vol directe), mostrant-nos les seves parts superiors. La lectura d'aquestes marques ens dona una informació molt valuosa. Maldament no puguem llegir la lletra (sempre blanca) , la simple observació del color de fons és prou interessant , ja que sabrem almanco quin any a nascut l'exemplar observat. També es igualment interessant citar qual-sevol milana sense marques.

Un cas pràctic : l'any passat a Son Reus es va poder observar una milana amb marques de color verd, com que els exemplars d'aquí només foren marcats amb els colors blau (any 2000) i vermell (2001), no podia tractar-se de cap exemplar mallorquí. Contactàrem amb l'IME (Institut Menorquí d'Estudis) per saber si havien perdut cap milana, ja que a Menorca es marquen exemplars des de fa prop de deu anys. Es va tractar d'un exemplar nascut l'any 2001 a Menorca. Aquesta milana continua encara avui a Mallorca.

Des de aquestes planes d'Es Busqueret volem animar-vos a continuar aportant les vostres observacions de milana a Mallorca, ja que només millorant els nostres coneix-

ments sobre l'espècie aconseguirem que aquest bell rapinyaire deixi d'estar en perill crític d'extinció.

Taula 1. Exemplars marcats els tres darrers anys que encara continuen vius (no s'inclouen els 8 exemplars alliberats a les muntanyes d'Artà.

MARCA ALAR ANY NAIXEMENT

Y-BLAU	2000
A-VERMELL	2001
B-VERMELL	2001
C-VERMELL	2001
X-VERD	2001
A-VERD	2002
H-VERD	2002
D-VERD	2002
K-VERD	2002

Taula 2. Exemplars amb els quals s'ha perdut el contacte.

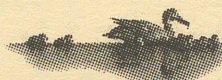
MARCA ALAR ANY NAIXEMENT

I-VERMELL	2001
E-VERMELL	2001

"El Busqueret" recomana.....

LES AUS
DE S'ALBUFERA
LA NOSTÀLGIA DEL FANG

FOTOGRAFIES DE SEBASTIÀ TORRENS
TEXT DE MIQUEL RAYÓ

LES AUS DE S'ALBUFERA: LA NOSTÀLGIA DEL FANG

Es un libro dedicado al gran público, en el que se combina una recopilación de fotos de Sebastià Torrens acompañadas de un texto de Miquel Rayó sobre la zona húmeda más grande de las Baleares, actualmente protegido como Parc Natural de s'Albufera de Mallorca. Ambos autores reflejan una especial sensibilidad por la naturaleza y en especial las aves. Este volumen se presenta en 84 páginas, en un formato apaisado, ideal para la publicación de fotografías.

Sebastià Torrens comparece con 53 fotografías, la mayoría de ellas dedicadas a las aves, mostrando a los lectores buena parte de la riqueza faunística, así como su paisaje. Las imá-

genes espectaculares, forman parte de una completa colección hasta ahora inédita.

Es posible que el texto de Miquel Rayó quiera explicar lo que no podamos deducir con la contemplación de las fotografías. La narración ricamente documentada, narra entre otras cosas las leyendas de los lugares, los nombres populares de las aves, algunos poco conocidos y acerca al lector lo que fue y es este humedal.

Es un libro que recomendamos a todos los interesados en la conservación de nuestro patrimonio natural.

C.López-Jurado

Ja teniu a la vostra disposició l'Anuari Ornitològic de les Balears corresponent a l'any 2001. Podeu passar pel les oficines del GOB per retirar el vostre exemplar.

Index:

Alcover, J.A. Nous avenços en el coneixement del ocells fòssils de les Balears
Nicolai, B. Alimentació de la coa-roja de barraca *Phoenicurus ochrurus* durant la migració postnupcial a Menorca

Genovart M. Seguiment de la colònia de cria de virot *Calonectris diomedea* al Illot des Pantaleu

Rebassa, M. Observació d'una àguila marina *Haliaeetus albicilla* a Mallorca l'hivern 2001-2002

Garcias, P. Primer registre del gallet faver africà *Porphyryla alleni* per a les Balears

Muntaner, J. Primera cita de malvasia canela *Oxyura jamaicensis* en las Baleares y problemas de conservación de la malvasia cabeciblanca *Oxyura leucocephala*

Garau, J.M.; Garcia, D.; Martinez, O.; i Mendez, J. Recompte hivernal d'aus aquàtiques i limícoles a les Balears, gener 2002

Costa, S. Nidificació del tudó *Columba palumbus* a l'illa de Formentera

Costa, S. Nidificació del xot *Otus scops* en un empelt de bruixa a l'illa de Formentera

Mas, R.E. Primeres dades de nidificació de llambritja *Sterna hirundo* a les Illes Balears

Cayuela, E. i Mayol, J. Segona nidificació de l'agulla d'albufera *Circus pygargus* a l'illa de Mallorca

Garcia, D. i Arbona P. Nueva localidad de nidificación de la pardela balear *Puffinus mauretanicus* en el islote de s'Espalmador